

Andela Jeličić
SINOPTIČKI ISUS O VJERI
What Did Synoptic Jesus Say about Faith?

UDK: [232.33:226]:234.2
Izvorni znanstveni rad
Primljeno 2/2013.

Sažetak

Članak donosi pregled upotrebe riječi “vjera” u sinoptičkim evanđeljima. Imenica se najčešće nalazi u upravnom govoru. Isusovi izričaji o vjeri otkrivaju da je vjera kao stvarnost u Isusovoj percepciji objektivizirana jer ju on vidi, nalazi. Također, eksplicitno povezuje vjeru i spasenje. Ljudi koji u evanđeljima očituju vjeru pred Isusom su uglavnom osobe s margine židovskoga vjerskog života, zbog načina života, ili pripadnosti etničkoj grupi. Susret s vjerom tih ljudi i izreke o njihovu spasenju izravan su izazov kategorijama kojima se poima spasenje, jer se fokus s vidljivog i institucionalnog prebacuje na nevidljivo, odnosno na Boga vidljivo. Matej će eksplicitno naglasiti kako Isus svoje učenike naziva malovjernima. Na pitanje što je vjera, temeljem sinoptičkih evanđelja zaključujemo da je to apsolutno dobro, odnos čovjeka i Boga, čovjekova konkretna poslušnost Riječi, te svjetonazor kojim se sadržaj vjere živi/očituje pred drugima.

Ključne riječi: “vjera” u sinoptičkim evanđeljima, vjera i spasenje, malovjerje, vjera i život.

Razumijevanje vjere, te neizrecive stvarnosti Božjeg odnosa s čovjekom, imperativ je koji je pred nas stavio Benedikt XVI. proglasivši godinu vjere.¹ Razumijevanje vjere započinje

¹ U apostolskom pismu “Porta fidei”, Benedikt XVI. ističe: “Želimo da ova Godina vjere potakne svakog čovjeka da ispovijeda vjeru u punini, s obnovljenim uvjerenjem, s povjerenjem i nadom.” Benedikt XVI., *Porta fidei*, 9. (http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/motu_proprio/documents/hf_ben-xvi_motu-proprio_20111011_porta-fidei_it.html) zadnji posjet 12. 2.2012.

čitanjem Evanđelja, a nastavlja se djelima ljubavi, jer “vjera bez ljubavi ne donosi ploda, a ljubav bez vjere jest sentiment prepušten sumnji”.² U tom smislu, otkrivanje Isusovih riječi o vjeri, koje su istovremeno praćene njegovim očitovanjem ljubavi prema svakom čovjeku uključujući i čitatelja evanđelja, svakom su kršćaninu prilika za rast.

1. GRČKA RIJEČ ΠΙΣΤΙΣ

6 Grčka riječ kojom evanđelisti i novozavjetni pisci izriču stvarnost vjere imenica je πίστις (*vjera*), te glagol πιστεύω (*vjerovati*). U grčkom Novom zavjetu imenicu nalazimo 243 puta, a glagol 241 put.³ Zanimljivo je da Ivanovo evanđelje ni jednom ne donosi imenicu πίστις,⁴ dok se istovremeno čak 98 puta koristi glagolom πιστεύω. U sinoptičkim evanđeljima glagol ćemo susresti 11 puta kod Mateja, 14 puta kod Marka i 9 puta kod Luke. Imenicu πίστις susrećemo 8 puta kod Mateja, 5 puta kod Marka i 11 puta kod Luke.

Za usporedbu, novozavjetni spisi koji se obilato koriste imenicom πίστις jesu poslanica Rimljanima (40 puta), poslanica Hebrejima (32 puta), poslanica Galaćanima (22 puta) te Jakovljeva poslanica (16 puta). Glagol πιστεύω nalazimo 37 puta u Djelima, te 21 put u poslanici Rimljanima.

Koliko se puta riječ “vjera” nalazi u Starom zavjetu? Hrvatski prijevod Starog zavjeta vrlo će se rijetko koristiti imenicom “vjera”: izriekom je nalazimo u Hab 2,4; 1 Mak 2,59; 2 Mak 2,2; 2 Mak 15,10 (ovdje se ne odnosi na vjeru u Boga); Sir 49,10; Mudr 1,2; uočavamo da se radi pretežito o deuterokanonskim knjigama. Grčka riječ πίστις u grčkom prijevodu Starog zavjeta, Septuaginti, koristi se relativno rijetko, 60-ak puta, od toga na 26 mjesta u deuterokanonskim knjigama, dok kod kanonskih uglavnom prevodi hebrejske riječi אֱמוּנָה ili אֱמֶת, koja uz značenje πίστις (*vjera*) ima i niz drugih značenja poput *vjernosti*, *istine*, *pouzdanosti*.⁵ Semantičko polje kojim se izriče stvarnost vjere u

² *Porta fidei*, str. 14.

³ Prema statistikama dostupnim u Bible Worksu.

⁴ U ivanovskim spisima, πίστις nalazimo u 1 Iv 5,4; te 4 puta u Otkrivenju (2,13.19; 13,10; 14,12).

⁵ Ivan ŠPORČIĆ, Pravednik živi od svoje vjere. Rasprava o semantičkom polju vjere u Starom zavjetu, u: Ivan ŠPORČIĆ (ur.), *Stari zavjet – vrela vjere i kulture*.

Starom zavjetu izuzetno je široko, te obuhvaća niz semantičkih potpolja vezanih uz razne oblike percepcije, emotivna stanja, ili pak odnose. Tako se *vjerovanje* izriče riječima poput “nada/nadati se; oslonac/osloniti se; znanje/poznavati...” itd. S obzirom na teološko-kulturni kontekst koji dijele Stari i Novi zavjet, širinu semantičkog polja vjere valja očekivati i u Novom zavjetu.

Svoje istraživanje suziti ćemo na imenicu πίστις (*vjera*) u sinoptičkim evanđeljima. Ovaj interes opravdavamo nerazmjerno brojnijim korištenjem imenice πίστις u Novom zavjetu u odnosu na Stari.

2. NOVOZAVJETNI POKUŠAJ DEFINIRANJA *VJERE*

U teologiji vjeru definiramo kao teološku krjepost, dar ili milost, u antropologiji kao odnos, povjerenje. Suzdržanost Starog zavjeta u odnosu na ovu koncepciju svjedoči da vjeru nije bilo lako definirati. Stari zavjet radije će izricati dinamički aspekt vjerovanja, čestom upotrebom glagola “vjerovati”, i srodnih dinamičnih izričaja. No s grčkim jezikom, u biblijski svijet dolazi druga koncepcija jezika, koja u potrazi za razumijevanjem stvarnosti, rado izriče *supstanciju*, stvarajući apstraktne pojmove. S Kristom u biblijsku koncepciju vjere dolazi također nešto novo, nimalo apstraktno. Autor poslanice Hebrejima (11,1), sofisticirani novozavjetni teolog, za kojeg se komentari pretežito slažu da nije pisao prije nastanka evanđelja,⁶ usudio se “definirati” što vjera jest: “*Vjera (πίστις) već je neko imanje⁷ onoga čemu se nadamo, uvjerenost⁸ u zbiljnosti kojih ne vidimo.*” Riječ πίστις, kao i ostale riječi iz grupe πιστεύω, za razliku od drugih pojmova kojima se u Starom zavjetu opisuje vjera i vjerovanje, prevodi gotovo isključivo hebrejski korijen אמן, kojim se najčešće (posebno u hifilu) označuje odnos između osoba.⁹

Zbornik radova interdisciplinarnog međunarodnog simpozija, Rijeka, 5. i 6. prosinca 2003., Rijeka – Zagreb, 2004., str. 31.- 56.

⁶ Izdvajamo poslanicu Hebrejima zbog pokušaja definiranja vjere, pretpostavljajući da definicija ne odstupa od poimanja *vjere* u doba nastanka evanđelja.

⁷ Grč. ὑπόστασις, “supstancija, sigurnost, uvjerenje”.

⁸ Grč. ἔλεγχος, “dokaz, uvjerenje”.

⁹ πίστις, pridjev, u klasičnoj grčkoj literaturi ima šire značenje, opisuje predmete u čiju se funkcionalnost čovjek može pouzdati, poput oružja...; isti će pridjev u kontekstu međuljudskih odnosa opisati primjerice suradnike na koje se čovjek

Vrijedi uočiti da je u užem religijskom smislu grupa riječi vezana uz grčki glagol πιστεύω, *vjerovati*, karakteristična za religijske sustave koji se oslanjaju na “propagandu”, tj. misionarski *usmeni* navještaj, posredovan riječima.¹⁰ Riječi od čovjeka zahtijevaju slušanje, prihvaćanje ili odbijanje. Prihvaćanje sadržaja navještaja istinitim – jest *vjerovanje* (“Jer ako ustima ispovijedaš da je Isus Gospodin, i srcem vjeruješ da ga je Bog uskrisio od mrtvih, bit ćeš spašen.”, Rim 10,9; “Ti vjeruješ da je jedan Bog? Dobro činiš! I đavli vjeruju, i dršću”, Jakov 2,19; “Tko god vjeruje: ‘Isus je Krist’, od Boga je rođen.” 1 Iv 1,5). Ipak, od triju citiranih tekstova, dva sugeriraju da “vjerovati” po sebi ne znači i spasenje.

Vjera izmiče definicijama, sugerira autor poslanice Hebrejima, koristeći se u istoj “definiciji” uz riječ πίστις dvjema teško razumljivim riječima, prva je ὑπόστασις, koja u LXX označuje “smionost, sigurnost, život”; druga je ἔλεγχος koja u Hebrejima označuje “dokaz”, ali se u LXX najčešće koristi u smislu “prijekor” (kao i u 2 Tim 3,16). Zanimljivo je da se u Heb 11,1 πίστις ne vezuje na osobu, nego na uopćeno “nadanje” i “nevidljivo”. Ipak iz konteksta vrlo jasno proizlazi da su “nadanje i nevidljivo” stavljani u kontekst konkretnih Božjih obećanja, što otkriva da je πίστις odnos između osoba. Radi se o privilegiranom odnosu, koji će Heb 12,2 nakon duge liste starozavjetnih primjera vjere razjasniti, označivši kao “početnika i dovršitelja vjere” Isusa Krista (u skladu s novozavjetnom teologijom, u kojoj je *Logos* početak Božje samoobjave čovjeku, te dovršitelj po pashalnom otajstvu). U tom smislu, svaka *vjera* podliježe konačnoj Kristovoj prosudbi, jer je Isus Krist istovremeno i *sadržaj* vjere.

Dok “vjerovati” može imati ambivalentno značenje koje ovisi o tome kome čovjek vjeruje, “vjera” (πίστις) apsolutno je dobro, jer je *početnik i dovršitelj vjere Isus Krist*.

2. VJERA U SINOPTIČKIM EVANĐELJIMA

U sinoptičkim evanđeljima, kod Marka riječ πίστις Isus četiri puta izgovara u upravnom govoru, kod Mateja Isus je izgovara sedam puta, a kod Luke devet. Sva tri sinoptika donose riječ

može osloniti, poput vjernog sluga. Vidi: Rudolf BULTMANN, Artur WEISER, πιστεύω KTL, u: Gerhard Friedrich (ur.), TDNT sv. 6. str. 174 – 227., 1968.¹⁹⁸², str. 175.

¹⁰ R. Bultmann, *nav. dj.*, str. 181.

πίστις po jednom u neupravnom govoru, a kod Luke jednom ju izgovaraju i apostoli. Izdvajamo sljedeće izričaje: Isus doslovno “vidi vjeru”; vjera je izravni objekt glagola “imati”; Isus kaže “vjera te spasila”; Isus konstatira da “vjeru nalazi” ili se pita hoće li se vjera “naći”; Isus pita učenike “gdje je vjera”; ocjenjuje veličinu ili malenkost nečije vjere: “velika vjera”, “malovjernost” ili ju uspoređuje s gorušičinim zrnom; na kraju posebno je zanimljiv tekst u kojem Isus povezuje čvrstoću Petrove vjere sa svojom molitvom.

Svi izričaji predstavljaju novost u odnosu na Stari zavjet. A s obzirom da je imenica “vjera” pretežito (uz samo 3 iznimke) dio upravnoga govora, k tome Isusov izravni izričaj, legitimno je postaviti pitanje, što je Isus prema sinoptičkim evanđeljima rekao o *vjeri*.

3.1. Vidjeti vjeru: Matej 9,2; Marko 2,5; Luka 5,20

Marko 2,5: καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν

Matej 9,2: καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν

Luka 5,20: καὶ ἰδὼν τὴν πίστιν αὐτῶν

Prvi tekst zajednički je Marku, Mateju i Luki, pretpostavljamo da su se Matej i Luka koristili Markom kao svojim izvorom, zadržavši pritom i kontekst. Narator opaža da Isusova reakcija slijedi nakon što “vidi vjeru njihovu”. Evanđelisti skreću pozornost na Isusovu percepciju čovječje vjere i tumače ju kao “gledanje”, pomoću participa glagola “vidjeti”. Blizak izričaj nalazimo u istom odlomku, gdje je predmet Isusove percepcije unutarnji svijet pismoznanaca koji Isus “pronikne duhom”: ἐπιγινούς ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι (Mk 2,8). Matej će opisati percepciju unutarnjeg svijeta pismoznanaca istom riječju kao i percepciju vjere (Mt 9,4) “vidjevši njihove misli”: ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν. Luka (Lk 5,22) u istom kontekstu kao i Marko koristi se izričajem “proniknuvši njihova mudrovanja”: ἐπιγινούς δὲ ὁ Ἰησοῦς τοὺς διαλογισμοὺς.

Evanđelisti ne dvoje da Isus duhom percipira unutarnji svijet svojih sugovornika, u kojem nalazi ili vjeru, ili drugačije misli i mudrovanja. Istovremeno, glagol *vidjeti* označuje i fizičku percepciju, koja u ovom slučaju obuhvaća i postupak onih koji

su uzetoga na nosiljci donijeli pred Isusa.¹¹ Je li vjera ovih ljudi savršena, to evanđeliste ne zanima. Evanđelisti primjećuju samo da je ona Isusu vidljiva.¹² Ostali vide da su to neimenovani ljudi, i jedan paraličkar, o kojima znamo da za njih nije bilo predviđeno mjesto u prostoriji, čemu su oni doskočili svojom dosjetljivošću i upornošću.

3.2. Plašljivost i vjera: Marko 4,40; Matej 8,26; Luka 8,25

Marko 4,40: καὶ εἶπεν αὐτοῖς· τί δειλοί ἐστε; οὐπω ἔχετε πίστιν;
Matej 8,18: καὶ λέγει αὐτοῖς· τί δειλοί ἐστε, ὀλιγόπιστοι;
Luka 8,25: εἶπεν δὲ αὐτοῖς· ποῦ ἢ πίστις ὑμῶν;

Sljedeći sinoptički tekst izravni je Isusov izričaj o vjeri, bliži je kontekst Isusovo utišavanje oluje, a tekst je fokusiran na očitovanje Isusova gospodarenja prirodnim silama. U ovom slučaju sinoptici se razlikuju, svatko donosi drugačiju formulaciju Isusovih riječi. Marko (4,40) će reći: “Što ste plašljivi, nemate li vjere?”; Matej (8,26) donosi “Što ste plašljivi, malovjerni?”; a Luka (8,25) “Gdje vam je vjera?”

Markov je izričaj najoštriji, jer se čini da dovodi u pitanje vjeru učenika korištenjem negacije (negacija “ne”, preciznije “ne još” i glagol “imati”, legitiman bi bio i prijevod “ne biste li već trebali imati vjere?”).¹³ Matej ne dovodi u pitanje vjeru, već učenike proglašava – malovjernima (ὀλιγόπιστοι), pokazujući da Isus i dalje proniče u srce svojih učenika, te uočava neki trag vjere. Kod Luke, Isus se pita “gdje” je vjera, kao i Matej eksplicitno ne isključujući postojanje vjere u učenika.

¹¹ U Djelima 14,9 (10) stoji: “Pavao ga pronikne pogledom, vidje da ima vjeru u spasenje pa mu iza glasa reče: ‘Uspravi se na noge!’ On skoči i prohoda.” Pavlova percepcija opisana je riječju ἀτενίζω, „prodorno promatrati“, tek nakon toga slijedi “*vidje* (ἰδὼν) *da ima vjeru*”. U kontekstu je naglašena izvanredna dimenzija Pavlova misionarenja, no jasno se razlikuje Isusova od Pavlove percepcije.

¹² Fitzmayer naglašuje da je vjera u ovom kontekstu uvjerenje u Isusovu moć (Vidi i: Bultmann, TDNT, sv. 6. str. 206.) Fitzmayer tvrdi da se sukladno dijakroničkom nastanku evanđelja, i poimanje vjere mijenjalo. Prema ovom autoru, vjera počinje označivati odnos učenika prema Isusu tek u trećem stadiju predaje evanđelja, a očituje se primjerice tekstovima poput Lk 17,5; Lk 18,8; Lk 22,32. (vidi: Joseph FITZMAYER, *Luke, Introduction, translation, and notes*, The Anchor Bible, Garden City, New York, Doubleday, 1984., str. 582 i 583).

¹³ Ben WITHERINGTON, *The Gospel of Mark. A Socio-Rhetorical Commentary*, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan/Cambridge, 2001., str. 176.

Sinopticima je zajedničko što Isus postavlja izravno pitanje o vjeri. Motiviran je reakcijom učenika, a posebno izdvaja strah, koji su pokazali tijekom oluje na moru, unatoč Isusovoj prisutnosti među njima. On ih ne pokušava utješiti, već ide ravno u srž problema.¹⁴ Riječ kojom se opisuje stanje “plašljivosti”, nije neutralni i uopćeni opis straha: δειλός pojavljuje se 3 puta u cijelom Novom zavjetu, uz Mk 4,40 i Mt 8,26 nalazimo ga još u Otk 21,8, a u LXX uvijek označuje *kukavicu*,¹⁵ osobu koja uzmiče pred dužnošću.

Isusovo pitanje o vjeri učenika tijekom oluje (temeljem Markova i Matejeva teksta) upućuje da je njihov strah odraz karakterne neodvažnosti. Neodvažnost karaktera sakriva vjeru, skrivajući od samog čovjeka i sadržaj vjere koji je upoznao. Zato Isus i kod Luke jednostavno pita: “Gdje je vjera?” Tekst paradigmatski ocrtava kušnju čitatelja-učenika koji je upoznat sa sadržajem vjere, Isusovim identitetom, ali ga prestaje vidjeti ili razumjeti u trenutcima krize. Odgovor učenika kod svih triju sinoptika “tko je ovaj da mu se i vjetar i voda pokoravaju?” pokazuje da učenici nisu razumjeli događaje koji su prethodili, a kojima su i sami svjedočili.

3.3. *Imati vjeru: Marko 4,40; Marko 11,22; Matej 17,20; Matej 21,21; Luka 17,6*

Marko 4,40: καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τί δειλοί ἐστε; οὐπω ἔχετε πίστιν;
Marko 11,22-23: Ἔχετε πίστιν θεοῦ.

Matej 17,20: ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως,

Matej 21,21: ἐὰν ἔχητε πίστιν καὶ μὴ διακριθῆτε,

Luka 17,6: εἶπεν δὲ ὁ κύριος· εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως.

Na 5 mjesta kod sinoptika “vjera” je objekt glagola “imati”. Glagol ἔχω, “imati”, može označivati fizičko posjedovanje (“*imati* kuću”), odnos (“*imati* prijatelja”, Lk 11,5); koristi se u značenju “čuvati, njegovati” (“*imajući* otajstvo vjere u čistoj savjesti” - ἔχοντας τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρᾷ συνειδήσει, 1 Tim 3,9), a može se odnositi i na posjedovanje duhovnih stvarnosti, darova (“da nijedan koji u njega vjeruje ne propadne, nego *da*

¹⁴ J. Fitzmayer, *nav. dj.*, sv. 1. str. 728.

¹⁵ U NZ nalazimo i sličnu riječ δειλία, “bojažljivost” (2 Tim 1,7: “Jer nije nam Bog dao duha bojažljivosti, nego snage, ljubavi i razbora.”) Usp. Joachim GNILKA, *Il vangelo di Marco*, Cittadella Editrice, Assisi, 1987., str. 266.

ima život vječni” - ἀλλ’ ἔχη ζωὴν αἰώνιον, Iv 3,16). Stoga, vjeru je moguće *imati*, u tri bitne dimenzije glagola ἔχω u NZ: kao što je moguće *imati* prijatelja, *čuvati* kao što se njeguje obećanje, ili pak *uživati*, *živjeti* kako se uživaju darovi.

Prvi je primjer oluja u Mk 4,40. Četiri preostala teksta donose izraz “imati vjeru” u kontekstu molitve. Matej i Luka u istom će kontekstu govoriti i o veličini vjere, uspoređujući je sa “zrnom gorušice” (Mt 17,20; Lk 17,6), Matej će naglasiti i “malovjernost” (17,20), sugerirajući kako je “vjera veličine zrna gorušice” zapravo – velika. Marko 11,23 i Matej 21,21 naglasit će da je suprotnost vjeri sumnja (u srcu). Marko će jedini govoriti o “vjeri Božjoj” (Mk 11,22).¹⁶ Nasuprot “imati vjeru”, stoji sumnja i malovjernost.

Što nam evanđelje sugerira kad prenosi koncepciju “posjedovanja” vjere (Božje) na kojoj se temelji učinkovita molitva? Široka upotreba glagola “imati”, i dubina riječi πίστις sugeriraju da se upućuje na očitovanje vjere koje može biti: vjernost, poslušnost, svjetonazor. Konkretno, vjera je *vjernost u odnosu*, utoliko što u određenom trenutku čovjek (pred sobom i Bogom) očituje vlastito prijateljstvo s Bogom, posebno u molitvi. Vjera je *poslušnost riječi*, utoliko što se očituje (pred Bogom i ljudima) povjerenje obećanju Božjem nasuprot sumnji. Te konačno, vjera je *svjetonazor* kojim se kriteriji Božjeg kraljevstva naočigled sviju *žive*, implementiraju u zemaljski život, čime se relativiziraju kriteriji ovog svijeta, posebno upornim praštanjem, koje prethodi svakoj molitvi. U tom smislu, Isusovo pitanje prestrašenim učenicima u Mk 4,40: “Nemate li vjeru?” predstavlja prijekor konkretnom načinu života: *živite li vjeru?*¹⁷ A malovjernost i usporedba s gorušičinim zrnom, pokazuju da je vjera u čovjeku uvijek nedovršena.¹⁸

3.4. Pronaći vjeru: Matej 8,10; Luka 7,9; 18,8

Matej 8,10: παρ’ οὐδενὶ τοσαύτην πίστιν ἐν τῷ Ἰσραὴλ εὔρον.

Luka 7,9: λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὔρον.

¹⁶ Ovdje se radi o genitivu u kojem je Bog objekt, „imajte vjeru u Boga“.

¹⁷ Iz ove perspektive, tumačeći Jakovljevu poslanicu, 2, 14 zaključujemo da “imati vjeru bez djela”, bez životnog svjedočanstva, zapravo znači „nemati vjeru“.

¹⁸ “Vjera raste kad se živi kao iskustvo darovane ljubavi, kad se prenosi kao iskustvo milosti i radosti”. Benedikt XVI., *Porta Fidei*, str. 7.

Luka 18,8: πλὴν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔλθων ἄρα εὐρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς;

Tri puta Isus govori o “nalaženju vjere”, dva puta kod Luke, a jednom kod Mateja. Među novozavjetnim piscima Luka se najčešće koristi glagolom εὐρίσκω “pronaći” (45 puta u evanđelju i 35 puta u Djelima);¹⁹ posebno kako bi opisao odnos Boga prema čovjeku (npr. Lk 15,24: “Jer sin mi ovaj bijaše mrtav i oživje, izgubljen bijaše i nađe se”).

Glagol εὐρίσκω aludira na “traženje”, makar može upućivati i na potpuno slučajno nalaženje, susretanje. Iako kontekst ozdravljenja satnikova sluga (Mt 8,5-13; Lk 7,1-10) ne naglašava kako Isus “traži” vjeru među ljudima, izričaj “ne nađoh tolike vjere” ipak govori o Isusovoj motivaciji.

Širi kontekst ovog odlomka (7,1-8,13) u Lukinu evanđelju fokusiran je na prihvaćanje Isusova djelovanja: vođe naroda ga ne prihvaćaju, a on privlači k sebi ljude s margine, pogane i grješnike. Matej će također naglasiti u širem kontekstu ovog odlomka (Mt 8-9,34) kako postoji određena napetost između očekivane i nađene vjere u Izraelu.²⁰ “Pronašavši vjeru” kod pogana (Lk 7,9), Isus priznaje da pogani jasno očituju vjeru pred njime.

Upotreba riječi “pronaći” (ἄσκα) u Starom zavjetu, otkriva da Bog nešto nalazi nakon što traži, kuša, kao što Psalmist kaže: “Istraži mi srce, pohodi noću, ognjem me iskušaj, al’ u meni nećeš nać’ bezakonja” (Psalam 17,3). U Postanku čitamo kako Bog neće uništiti grad ako u njemu “nađe 50 pravednika” (Post 17,26); a Nehemija 9,8 reći će kako je Bog u Abram u pronašao “vjerno srce”. Božje istraživanje nije nikada slučajno, kao što nije slučajan rezultat tog traženja. Božje istraživanje, koje čovjek percipira kao kušnju, otkriva čovjekovu nutrinu kao punu pravednosti, vjere ili bezakonja. Kad Isus “nalazi vjeru” u poganinu, otkriva da Otac u svakom čovjeku traži isto (istu “supstanciju” - ὑπόστασις, vidi Heb 11,1).

¹⁹ Marko se koristi glagolom “nalaziti” samo 11 puta, a Matej 27 puta.

²⁰ Luz naglašuje kako u Matejevu evanđelju ova opaska ne odgovara narativnom slijedu evanđelja, jer se čitatelj još nije susreo s odbijanjem Izraela; no odgovara situaciji čitatelja, učenika, koji su po navještaju upoznati s odbijanjem Izraela. Također, Luz naglašuje kako je i kod Mateja, “vjera” povjerenje u Isusovu moć koja je ljudima na pomoć, “vjera” je nastojanje koje se ne da obeshrabriti. (vidi: Ulrich Luz, *Vangelo di Matteo*, sv. 2. Commento ai capp. 8-17, Brescia, Paideia, 2010., str. 31).

Satnik je smrtnu bolest svojeg sluga mogao i ignorirati, ili za nju kriviti nekoga drugog. Ali odabrao je neočekivano: u svojoj životnoj kušnji u potpunosti se osloniti na Isusa, očitovati svoju vjeru, u detalje, pokazujući da razumije svoj položaj, Isusov autoritet i izvanrednu snagu njegovih riječi: “Gospodine, ne muči se. Nisam dostojan da uđeš pod krov moj. Zato se i ne smatrah dostojnim doći k tebi. Nego – reci riječ da ozdravi sluga moj. Ta i ja, premda sam vlasti podređen, imam pod sobom vojnike pa rekнем jednomu: ‘Idi’ – i ode, drugomu: ‘Dođi’ – i dođe, a služi svomu: ‘Učini to’ – i učini.” (Lk 7,6-8). Parafrazirajući Psalmista, možemo reći da je prema Lukinu evanđelju, satnikovo srce u njegovoj egzistencijalnoj krizi istraženo, iskušano je i u njemu je *pronađena vjera*.²¹

Drugi Lukin tekst koji govori o nalaženju vjere nalazi se u posve drugačijem kontekstu. Dio je parabole o udovici i nepoštenom sucu (Lk 18,1-8) za koju se komentatori slažu kako govori o ustrajnosti molitve.²² Ona se zaključuje pomalo neočekivano rečenicom, Lk 18,8: “Ali kad Sin Čovječji dođe, hoće li naći vjere na zemlji?” U svjetlu gore rečenog o povezanosti “nalaženja vjere” i “kušnje”, Isusov se dolazak tumači kao Božje ispitivanje ljudskih srdaca koje će očitovati i koliko je ustrajna čovjekova vjera, a ustrajnost vjere otkriva se u ustrajnosti molitve.²³ Bog želi spasiti čovjeka, i zato će *tražiti* vjeru na zemlji. U kontinuitetu s tekstom o satnikovoj vjeri, Luka Isusovim riječima izravno provocira čitatelja, jer je pitanje o “pronalaženju vjere” o dolasku Sina Čovječjeg (a pretpostavljamo da se radi o paruziji)²⁴ postavljeno izravno čitatelju, koji je pozvan preispitati vlastitu vjeru, u odnosu naprimjer “nađene vjere” u 7,9.

3.5. *Vjera te tvoja spasila: Mk 5,21, Mt 9,22; Lk 8,48*

Mk 5,34: ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ· θυγάτηρ, ἡ πίστις σου σέσωκέν σε·

Mt 9,22: θάρσει, θύγατερ· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.

²¹ Više od poštovanja povijesne akribije, i ovaj Lukin izvještaj cilja na provokaciju čitatelja, Isusova učenika: on svoju vjeru mora usporediti s ispoviješću poganina, koji pokazuje savršenu vjeru (J. Fitzmayer, *nav. dj.*, sv. 1, str. 653).

²² J. Fitzmayer, *nav. dj.*, sv. 2., str. 1175-1181. Molitva je bitna oznaka kršćanskog života, života po vjeri.

²³ Literarno je izvan konteksta, ali semantički je opravdana usporedba s Matejevim evanđeljem 26,40: gdje čitamo kako Isus, prekinuvši svoju molitvu, *nalazi* učenike pozaspale tijekom molitve u Getsemanskom vrtu.

²⁴ J. Fitzmayer, *nav. dj.*, sv. 2., str. 1181.

Lk 8,48: θυγάτηρ, ἡ πίστις σου σέσωκέν σε· πορεύου εἰς εἰρήνην.

Izričaj “vjera te tvoja spasila” donose sva tri sinoptika,²⁵ u zgodi (Mk 5,21-43; Mt 9,18-26; Lk 8,40-56) što opisuje ozdravljenje žene nakon godina krvarenja. Kod svih triju sinoptika to je dio diptiha: druga je slika uskrsnuće Jairove (kod Luke i Marka) ili glavarove (kod Mateja) kćeri. I dalje smo u kontekstu očitovanja Isusove moći, koji će se otkriti kao gospodar zdravlja i života.

Prvo se čudo dogodilo inicijativom žene, jer, kako naglašuje Marko, ona je čuvši za Isusa pohitala k njemu, i svojevolumeno dotakla njegove skute te “osjetila tijelom da je ozdravljena od bolesti” (Mk 5,29). Nakon što je pozvana razjasniti što se dogodilo, “bacila se (pred Isusa) i rekla sve po istini” (Mk 5,33). Tada Isus potvrđuje što se dogodilo, riječima koje prvi put govore o njenu spasenju: “Kćeri, vjera te tvoja spasila. Idi u miru i budi zdrava od svoje bolesti.” Frazu “Kćeri, vjera te tvoja spasila”, nepromijenjenu od riječi do riječi donose i Matej i Luka, uz veće ili manje izmjene u ostatku izvješća.

Riječima “vjera te tvoja spasila” Isus otklanja usmjerenost čitatelja na dodir žene. Sam dodir Isusovih skuta ne spašava. Isus ohrabruje ženu, a slika nam ilustrira odnos vjere i spasenja: dok je vjera rizik molitve, koji motivira čovjeka da posegne za Bogom, spasenje ostaje Božji dar koji čovjek konkretno kuša i razumije, kao što tijelo razumije ozdravljenje.²⁶ Implicitno, spasonosna vjera ove žene osvjetljuje i drugo čudo, uskrsnuće Jairove kćeri. Nadalje, ova žena čitatelju-učeniku otkriva da je bitna dimenzija vjere odvažnost kojom čovjek poseže za Bogom i Božjom prisutnošću.

Odnos vjere i spasenja ilustrira Lukina interpretacija prispodobe o sijaču. Luka će jedini od sinoptika u interpretaciju prispodobe uvesti glagol “vjerovati” (Lk 8,12: “Oni uz put slušatelji su. Zatim dolazi đavao i odnosi Riječ iz srca njihova da ne bi povjerovali i spasili se.”).

Uz ovaj diptih, isti izričaj “vjera te tvoja spasila”, uz jednu varijantu nalazimo i u sljedećim tekstovima, jednom sinoptičkom i dvama isključivo Lukinim tekstovima.

²⁵ Dijakronijski pristup evanđeljima uočava učestalost i očuvanost ovog izričaja, koristeći ih kao argument u korist autentičnosti ove Isusove izreke. Ako jest autentična, izriče vjeru u Isusovo Božje poslanje, prisutnu u pred-Markanskoj tradiciji. Vidi: J. Fitzmayer, *nav. dj.*, sv. 1. str. 236.

²⁶ U. Luz, *nav. dj.*, sv. 2., str. 78.

3.3.1. Slijepi Bartimej kod Marka, dva slijepca kod Mateja i Jerihonski slijepac kod Luke:

Marko 10,52: Ὑπαγε, ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.

Luka 18,42: ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.

Matej 9,29: Κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν.

Marko će zabilježiti da slijepac naziva Isusa učiteljem i Sinom Davidovim (Mk 10,47.48.51), kod Luke, slijepac Isusa priznaje Gospodinom i Sinom Davidovim (Lk 18, 38.39.41), i jedan će i drugi evanđelist reći kako Isus odgovara “vjera te tvoja spasila”, a slijepac odmah progleda. Vjera je stav slijepca, koji Isusa ispovijeda Sinom Davidovim, odnosno Kristom, u čijoj je vlasti smilovati se čovjeku. Slijepac u jednom i drugom evanđelju pokazuje ustrajnost i upornost u zazivanju Krista – u molitvi. Nadalje, s obzirom da nakon ozdravljenja slijedi Isusa, pokazuje se kao savršeni učenik.

Matej će ovu zgodu preinačiti u ozdravljenje dvaju slijepaca, koji se Isusu obraćaju istim vapajem: “Sine Davidov, smiluj nam se.” Matej (9,28) izravnim će Isusovim pitanjem “vjerujete li da mogu to učiniti”, naglasiti kako vjera prethodi ozdravljenju.²⁷ Isus nastavlja: “Neka vam bude po vjeri vašoj” (κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν – Mt 9,29). Za razliku od prethodnog teksta, Matej ovdje izbjegava glagol “spasiti” kojim se u tom kontekstu koristi Marko. Matejev odabir može se opravdati poimanjem spasenja kao isključivo individualnog iskustva.

3.5.2. Grješnica i Samaritanac

Lk 7,50 εἶπεν δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε·
πορεύου εἰς εἰρήνην

Lk 17,19 καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἀναστὰς πορεύου· ἡ πίστις σου
σέσωκέν σε.

Na još dva mjesta u Lukinu evanđelju, Isus će pojedincima reći “vjera te tvoja spasila”. U Lk 7,50 te su riječi upućene grješnici koja mu je oprala noge suzama i obrisala ih kosom; u Lk 17,19 riječi su upućene jedinom od 10 gubavaca koji se vratio zahvaliti Isusu.

Čin ozdravljenog gubavca-Samaritanca protumačen je kao spasonosni čin vjere jer, za razliku od ostalih 9 gubavaca koji su

²⁷ U. Luz, *nav. dj.*, sv. 2., str. 88.

jednako kao i on bili ozdravljeni od Isusa, ovaj je jedini svojim povratkom i zahvalnošću – spašen. Zahvala koju gubavac izriče, zapravo je molitva zahvale, (καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ εὐχαριστῶν αὐτῷ - Lk 17,16) koju proglašuje spasonosnom. Od gubavca čitatelj-učenik uči kako je zahvalnost (εὐχαριστέω, “zahvaliti”) očitovanje vjere. Čitatelj kršćanin iz današnje perspektive ne može zaobići sakramentalnu dimenziju na koju aludira riječ εὐχαριστέω.

Na kraju relativno detaljno opisane epizode u farizejevoj kući (7,36-7,50) otkriva se prava motivacija žene koja je svojom prisutnošću i gestom unijela zbunjenost među Šimunove goste, kao što ih je zbunio Isusov blagonakloni odnos prema njoj. Isusova rečenica “Vjera te tvoja spasila”, otkriva da je njemu vidljivo ono što njegovim sustolnicima nije razumljivo. Oni izvana vide grješnicu, koja čini nezamislivo u njihovim očima, dodiruje proroka, makar iskazuje ljubav, poštovanje i zahvalnost (klečanje, pomazanje nogu, plač), no Isus otkriva da se tu radi o činu vjere. Poput likova iz Matej 9,2; Marko 2,5; Luka 5,20, čije riječi evanđelisti ne bilježe, ni ova žena ne govori ništa.²⁸ Žena ne otkriva riječima ni svoju molitvu, ni vjeru pred drugima, no otkriva ju gestama zahvalnosti, ljubavi, poštovanjem. Zato Isus svojim riječima izriekom potvrđuje na očitovanje svim prisutnima da je njen čin molitva, zbog njene unutarne motivacije, to je spasonosni čin vjere u Boga. Ovaj tekst obiluje kontrastima koji pokazuju kako je percepcija ljudi potpuno drugačija od percepcije Isusa, od percepcije Boga.

Svi Isusovi izričaji o spasonosnoj vjeri upućeni su *nepoželjnim* ljudima: ženi koja je krvarila (samim time bila dvostruko nečista i izopćena iz kulta), ženi koja je bila javna grješnica, slijepcima, gubavcu-Samaritancu. Vjera koja spašava ovdje označuje više od ozdravljenja i rehabilitiranja: ona *pojednostavnjuje* odnos čovjeka i Boga, otkriva da je odnos utemeljen na *čistoj vjeri*, kao izazov religijskim formalnostima. Formalistima, sudeći prema opisanim likovima iz evanđelja, nedostaje *stav zahvalnosti*, ustrajnost, poniznost, povjerenje u Riječ i osobu Isusa Krista. Spasenje koje se po vjeri dogodilo ovim ljudima predokus je eshatološkog spasenja, paradoksalno

²⁸ Ova je usporedba samo djelomično ispravna: jer je scena s paraličarem vrlo sažeta, dok je scena u Lk 7 detaljna, donosi misli i riječi prisutnih ljudi.

prolazno iskustvo sigurnosti, kao što je oslanjanje na Krista i jezgra, ali i početak rasta u vjeri.

3.6. *Velika vjera i malovjernost: Matej 15,28 (Matej 6,30; 8,26; 14,31; 16,8; 17,20)*

Matej 15,28: Ὁ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις·

U perikopi Mt 15,21-28 susrećemo ženu Kanaanu koja se, tražeći ozdravljenje za svoju kćer, Isusu obratila kao Gospodinu, Sinu Davidovu. Svoj je stav očitovala i riječima, kojima ponavlja njegove oštre riječi, čime pokazuje da pamti Isusove riječi i prihvaća njegov svijet: “A ona će: 'Da, Gospodine! Ali psići jedu od mrvica što padaju sa stola njihovih gospodara!’” Mt 15,27).

Na takvu poniznost, Isus odgovora jedinstvenim riječima u Novom zavjetu: “O ženo! Velika je vjera tvoja!” (Mt 15,28). U kontekstu Matejeva evanđelja odgovor je posebno zanimljiv, jer za Mateja je specifična uporaba riječi *malovjerni* (Mt 6,30; Mt 8,26; Mt 14,31; Mt 16,8), ili *malovjerje* (Mt 17,20).²⁹ Kontrast između velike vjere Kanaanke i malovjerja učenika izazov je čitatelju-učeniku. Isusovo očitovanje o vjeri poganke, sublimira sva Isusova očitovanja o vjeri ljudi koje je susretao, prema sinoptičkim evanđeljima. Isus prepoznaje i vrjednuje vjeru onih koje su njegovi suvremenici smatrali *nevjernicima* (jer su bili pogani), *osobama s margine* (grješnici, bolesnici). A vlastitim učenicima, osobama koje je sam odabrao, spočitava da su *malovjerni*, ὀλιγόπιστοι.³⁰

To spočitavanje nema za cilj ponižavanje učenika, nego ocrtavanje puta kojim se nadilazi malovjerje. Marco Carioli 2006. godine objavljuje monografiju posvećenu temi “malovjerja” u Matejevu evanđelju.³¹ Temeljem gore navedenih Matejevih tekstova, Carioli definira etape vjere koje je svaki Isusov učenik pozvan slijediti u rastu iz malovjerja u vjeru. Donosimo zaključke ovoga zanimljivoga istraživanja.

²⁹ Jedino još Luka 12,28 donosi riječ ὀλιγόπιστοι u paralelnom tekstu, paraboli o pticama nebeskim (Mt 6,25-34 = Lk 12,22-32).

³⁰ Paradoksalno, u Lk 17,6, na molbu apostola da im “umnoži vjeru”, Isus daje naslutiti da je i „vjera veličine zrna gorušice“ već značajna. 1 Kor 13 ,2 naglašuje da “sva vjera” po sebi ne znači puno (bez ljubavi).

³¹ Marco CAIROLI, *La poca fede nel Vangelo di Mateo*, Analecta biblica 156, Roma 2005.

Riječ ὀλιγόπιστοι prvi put nalazimo u Mateju 6,30: “Pa ako travu poljsku, koja danas jest a sutra se u peć baca, Bog tako odijeva, neće li još više vas, malovjerni?” Kontekst usporedbe s pticama nebeskim i poljskim ljiljanima sugerira kako je zabrinutost u suprotnosti s vjerom, jer prevelikim pouzdanjem u vlastite snage vjernik zaboravlja da o svemu brine Bog. Odlomak pri kraju naglašava kako prioritet učenika mora biti traženje Božjeg kraljevstva.³²

U kontekstu stišane oluje Isus govori učenicima: “Što ste plašljivi, malovjerni?” (Mt 8,26), ovaj tekst potvrđuje da kušnja trajno prati vjeru. Carioli naglašuje da kušnju predstavlja ugroza izvana, poput figurativne oluje, ali i iznenađujuća Isusova prisutnost iznutra, prihvaćanje koje pobjeđuje strah.³³

Treća je etapa ocrтана u zgodi Petrova hoda po vodi, koji nakon što počinje tonuti, čuje Isusov prijekor, ali dobiva i pruženu ruku: “Isus odmah pruži ruku, dohvati ga i kaže mu: ‘Malovjerni, zašto si posumnjao?’” (Mt 14,31). Carioli iz ove scene izvlači poruku o vjeri koja jest izvršavanje zapovijedi, poslušnost, ali i svojevrsno imitiranje Isusa, koje čovjeka dovodi do toga da čini nemoguće stvari. Hoće li ustrajati, ovisi o tome hoće li se pokolebati povjerenje u Riječ temeljem koje se odvažio činiti nemoguće. Vapaj u krizi, molitva, jest izlaz, jer Isus tad prekora, ali i pruža ruku.³⁴

U Mt 16,8 Isus prekora učenike koji ne shvaćaju njegov govor o kvascu i kruhu: “Zamijetio to Isus pa reče: ‘Što ste zamišljeni, malovjerni, da kruha nemate?’” (Mt 16,8), te nastavlja podsjećajući učenike na njegova djela kojima su sami svjedočili: “Ne sjećate li se onih pet kruhova na pet tisuća” (Mt 16,9). Malovjernost Isusovih učenika proizlazi iz zaborava Gospodnjih djela i riječi, što znači da se vjera uvijek mora hraniti sjećanjem.³⁵

Konačno, u Mt 17,20 Isus tumači kako je malovjernost učenika razlog njihovu neuspjehu: “Kaže im: ‘Zbog vaše malovjernosti. Zaista, kažem vam, ako imadnete vjere koliko je zrno gorušičino te reknete ovoj gori: Premjesti se odavde onamo!, premjestit će se i ništa vam neće biti nemoguće’” (Mt 17,20). Cairolu tumači kako malenost gorušičina zrna

³² M. Cairolu, *nav. dj.*, str. 261.

³³ M. Cairolu, *nav. dj.*, str. 262.

³⁴ M. Cairolu, *nav. dj.*, str. 263.

³⁵ M. Cairolu, *nav. dj.*, str. 263.

pokazuje paradoksalnost vjere: ona se ne mjeri kvantitetom, nego kvalitetom, te paradoksalnošću, izraženom slikom “premještanja brda” uvijek predstavlja alternativu onome što čine ljudi.³⁶

Nadvladavanje zabrinutosti, prepoznavanje prioriteta Božjeg kraljevstva, spremnost na upućenost Isusu u kušnji, spremnost na poštovanje Riječi unatoč svim nevoljama, kao i spremnost na paradoksalnost života vjere, predstavljaju put rasta iz malovjernosti u vjeru. Put rasta ilustriraju primjeri marginalnih ljudi čiju vjeru Isus vlastitim riječima potvrđuje. To su ljudi koji u trenutku svoje životne kušnje u Isusovoj prisutnosti odabiru jedno: u potpunosti se, pa i fizički, poput žene s krvarenjem, osloniti na Isusovu prisutnost.

3.7. *Isus moli za Petrovu vjeru: Lk 22,21-22 i ivanovska koncepcija “istine”*

Jedinstveni tekst u sinoptičkim evanđeljima donosi Luka, po kojem Isus u najavi vlastite muke i Petrova zatajenja, kaže Petru: “Ali ja sam molio za tebe da ne malakše tvoja vjera. Pa kad k sebi dođeš, učvrsti svoju braću” (Lk 22,32). Luka otkriva posebnu dimenziju Petrove vjere, koja upućuje da je Petrov primat utemeljen ne samo na Isusovoj odredbi (Mt 16,18-19), već i na Isusovoj molitvi, nikako na Petrovim zaslugama. Isusova molitva za Petrovu vjeru nema paralele u sinoptičkim evanđeljima, no usporedba s Ivanovim evanđeljem potvrđuje nam slojevitost starozavjetne koncepcije vjere koja se skriva iza riječi πίστις.

Kao paralelni tekst u Ivanovu evanđelju razmatramo Isusovu velikosvećeničku molitvu iz Iv 17, u kojoj Isus moli za jedinstvo (svojih učenika) i njihov ostanak u istini (grč. ἀλήθεια). Istinu u ovom tekstu prepoznajemo kao apsolutno dobro, kao milost koju treba izmoliti. Istina je dar, iz kojeg izvire i jedinstvo učenika. Prema Lukinu evanđelju, Petrovo jedinstvo s učenicima (“učvrstiti braću”) ovisit će o čvrstoći vjere za koju sam Isus moli. Time se osvjetljuje i molba apostola u Lk 17,6 “umnoži nam vjeru!”, što izriče da Isus nije samo objekt vjere, već ima nešto i s njenim rastom.

³⁶ M. Cairoli, *nav. dj.*, str. 264.

Riječ ἀλήθεια (istina) prevodi u LXX riječ ἀλήθεια (istina), koja se kao i πίστις etimološki oslanja na starozavjetni korijen αλη (‘osloniti se, vjerovati’). Osim toga, s obzirom da Isus sam za sebe kaže da je ‘istina’ (Ivan 14,6), a istina u najširem smislu jest sadržaj vjere, imamo razloga zaključiti da Ivanova upotreba riječi ‘istina’ (uvijek i nedvojbeno apsolutno dobro) osvjetljuje sadržaj imenice ‘vjera’, πίστις, te je ponegdje i izriče. U Ivanovu se evanđelju samo za jednu osobu kaže kako ‘u njemu nema istine’: to je đavao (Iv 8,44), u kojem po logici stvari nema odnosa s Bogom, tj. *vjere*. I Iv 2,4 proširit će koncepciju te izjednačiti odsustvo istine u čovjeku s kršenjem zapovijedi: ‘Tko veli ‘poznajem ga’, a zapovijedi ne čuva, lažac je i u njemu nema istine’, tj. nema odnosa s Bogom, *vjere*.

ZAKLJUČAK

Isusovim riječima, *vjera* uz milosrđe i pravednost čini tri najbitnija stupa Zakona.³⁷ Isusovo djelovanje među ljudima, kako ga bilježe sinoptička evanđelja, otkriva da Isus u čovjeku percipira sadržaj ljudskog srca. Od riječi kojima izriče ono što opaža u čovjekovoj nutрини, u Isusovim izričajima izdvajamo imenicu *vjera*. Svaki je čovjek sposoban percipirati *vjernost* (u smislu karakteristike, atributa, koji se izriče pridjevom ‘vjeran’, a koji se očituje postupcima) ili pak *vjerovanje* (u smislu dinamike odnosa, koji se izriče glagolima što opisuju konkretne postupke ili riječi u tom odnosu). No *vjeru* kao zasebnu stvarnost i apsolutno dobro ne vidi svatko. U tom smislu, Isusove riječi otkrivaju njegovu percepciju kao Božansku, a ona sa svoje strane otkriva da je u Božjim očima *vjera* objektivizirana kao ‘predmet’ promatranja. Ona ne postoji sama za sebe, već isključivo kao dar koji je konkretni čovjek prihvatio u konkretnom trenutku. Primjeri osoba kod kojih Isus percipira *vjeru*, za čitatelje su evanđelja uzori, primjeri *vjere*. Njihova marginaliziranost ili nepoželjnost u odnosu na tradicionalne religijske primjere nadomještena je sadržajem njihova srca, u kojem postoji izravni i čisti odnos s Bogom. On se javno očituje potpunim oslanjanjem na osobu i riječ Isusa Krista. Očitovanja

³⁷ ‘Jao vama, pismoznanci i farizeji! Licemjeri! Namirujete desetinu od metvice i kopra i kima, a propuštate najbitnije u Zakonu: pravednost, milosrđe, vjernost (πίστις). Ovo je trebalo činiti, a ono ne propuštati.’ (Mt 23,23).

na vjeru marginalnih osoba na narativnoj razini najčešće su izrečena javno, u prisutnosti učenika/apostola, samim time postaju putokazom i izazovom za njihov rast u vjeri.

WHAT DID SYNOPTIC JESUS SAY ABOUT FAITH?

Summary

22

The author reviews the usage of the substantive “faith”, πίστις in the synoptic Gospels. The substantive is mostly found in the direct speech, with three exceptions, and almost always pronounced by Jesus. Jesus pronouncements concerning πίστις reveal that the faith is an object of Jesus’ perception, for he sees it, or finds it. Jesus explicitly connects the faith and the salvation. Persons who reveal their faith to Jesus are mostly marginal in Judean society at that time, either because of their way of life, or because of belonging to a different ethnic group. The faith of these persons and pronouncements concerning their salvation are a challenge for the categories in which salvation is understood, since the focus shifts from the visible to invisible, i.e. visible to God. Matthew will explicitly stress that Jesus considers his followers to be persons of little faith. If we were to define what πίστις on the basis of the synoptic Gospels is, we could say that it is an absolute good, a relationship between God and human, the obedience to God’s word, and a worldview that openly reveals the content of the faith to other people.

Key words: *the word “faith” in the Synoptic Gospels, faith and salvation, lack of faith, faith and life*